PERSOONLIJK VERHAAL

EVA : ÉVORA - CAPELA DOS OSSOS & CEMITÉRIO DE NOSSA SENHORA DOS REMÉDIOS

In september en oktober 2025 maakte Eva een reis naar Portugal. De heenweg ging door België, Frankrijk en Spanje. Na drie weken en een dikke 2000 km kwam ze in Portugal aan, waar ze al sightseeënd zo'n beetje parallel aan de kust van de Atlantische Oceaan zuidwaarts trok.
Zoals altijd op haar reizen lag de focus niet direct op het bezoeken van begraafplaatsen, maar als het zo uitkwam, bezocht Eva zo en dan een begraafplaats, ofwel, in het Portugees, cemitério.
Op speciaal verzoek week ze een paar dagen af van haar zuidwaartse route om een bezoek te brengen aan het stadje Évora. Daar bezocht ze een van de bekendste monumenten in de stad, de Capela dos Ossos ofwel Beenderenkapel uit de 17e eeuw in het klooster en de kerk van São Francisco de Évora. En als funerair toetje nam ze ook de gemeentelijke begraafplaats van Évora mee, bekend als de Cemitério de Nossa Senhora dos Remédios.

ÉVORA

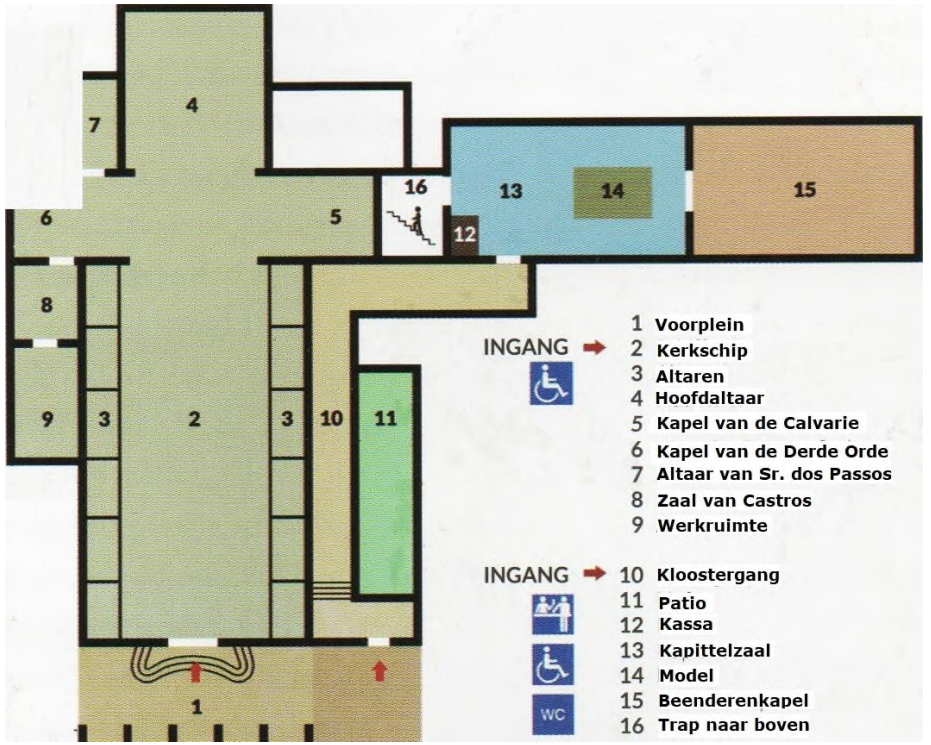

Ik reis door Europa. De fiets is, na aankomst op een camping, het belangrijkste vervoersmiddel voor tochtjes in de omgeving, bezoeken aan een stad of bezienswaardigheden. Deze vakantie zak ik geleidelijk zuidwaarts langs de westkust van Europa tot in Portugal. In de buurt van Lissabon aangekomen, komt de vraag om een zijsprongetje te maken en het nabij gelegen Évora te bezoeken (en foto's te maken natuurlijk). Hier bevindt zich namelijk een wereldberoemde beenderenkapel. Het zijsprongetje is zo gemaakt en Évora blijkt ook nog eens een best leuke plaats te zijn met een gezellig, rustiek plein. Op de foto zie je het historisch centrum, dat sinds 1986 op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO staat. Je ziet de karakteristieke witgekalkte huizen met okergele of mosterdgele randen en rode pannendaken.

CONVENTO E IGREJA DE SAÕ FRANCISCO - KLOOSTER EN KERK VAN SINT FRANCISCUS

Even ten zuiden van het centrum van Évora ligt het klooster en de kerk van Sint Franciscus. Zoals de naam al suggereert is het gesticht door de Franciscanen, die zich al in 1224 in Évora vestigden. In 1226 werd op de huidige locatie een eerste romaanse kerk en klooster gebouwd.
In de 15e en 16e eeuw fungeerde het klooster als koninklijke residentie wanneer de Portugese vorsten in de stad verbleven. Koning Afonso V liet een deel van het klooster verbouwen tot paleis, waardoor de kerk de status van koninklijke kapel kreeg. De huidige kerk werd gebouwd tussen 1475 en ongeveer 1550, ter vervanging van eerdere gebouwen.
Het gebouw is een mengeling van gotische, manuelijnse (Portugese laatgotiek) en Moorse invloeden.
De enorme voorhal met zeven verschillende bogen is een kenmerkend element. Vanwege de enorme rijkdom en decoraties met bladgoud in de zijkapellen stond het complex in de 16e eeuw ook wel bekend als het 'Gouden Klooster'.
Ondanks de pracht en praal maakten drie Franciscaanse monniken zich in de late 16e en vroege 17e eeuw zorgen over de focus op materiële rijkdom in stad en klooster. Het strookte totaal niet met de Franciscaanse leefregels van armoede, nederigheid, broederschap en zorg voor de schepping. Zij namen het initiatief voor de Capela dos Ossos als een krachtig sociaal statement: een plek voor meditatie over de vergankelijkheid, bedoeld om de rijke adel eraan te herinneren dat iedereen voor God gelijk is.
Na de opheffing van religieuze orden in Portugal in 1834 raakte het klooster in verval, behalve de kerk en de bottenkapel. Tussen 2014 en 2015 is het gehele complex grondig gerestaureerd, waarbij ook het museumgedeelte werd vernieuwd.
Naast de kerk (*Igreja de Saõ Francisco)* en de Beenderenkapel (*Capela dos Ossos*) bevinden zich in het complex ook een museum (*Núcleo Museológico*) en een Collectie Kerststallen (*Collecção de Presépios*). Er zijn twee ingangen in het complex. Links kom je in de kerk (*igreja*) en rechts is de toegang tot het (voormalige) klooster, waar zich nu de beenderenkapel, het museum en de kerststallencollectie bevinden.

igreja de Saõ Francisco - kerk van Sint Franciscus

Ik begin in de kerk. Na binnenkomst word je overdonderd door de pracht en praal van de inrichting; het is alles goud wat er blinkt. De kerk heeft maar één enkel schip, dat eindigt in een ribgewelf, met de grootste overspanning van alle Portugese gotische architectuur.
Langs de zijkanten van het schip bevinden zich twaalf kapellen, die rijkelijk versierd zijn met barok houtsnijwerk en bladgoud. En ook zie je in een van de kapellen een decoratie van azulejos-tegels. Kijk naar de foto's, dan is duidelijk hoe weelderig het interieur van deze kerk is.
Ook staat er in een hoek van de kerk een soort grote kijkdoos, waarin een wirwar van gekleurde poppetjes is te zien. Het is een onderdeel van de collectie kerststallen, die in het naastgelegen museum zijn te zien. Heel apart.

ingang van de kerk

schip met linker zijkapellen

hoofdaltaar

schip met rechter zijkapellen

kersttafereel

vijf van de twaalf zijkapellen

convento de Saõ Francisco - klooster van Sint Franciscus

panoramisch terras met uitzicht op de historische binnenstad van Évora

Na de kerk ga ik buitenom naar de rechter zijingang, waardoor je in het voormalige klooster komt. Door de kloostergang loop je naar de kassa, waar je voor € 6,- een ticket koopt voor het museum met religieuze kunst, kerststallenexpo en beenderenkapel. Eerst kom je in het trappenhuis dat naar boven voert. Op de eerste etage bevinden zich museum en expo van 2600 kerststallen. Nog een etage hoger kom je uit op een panoramisch terras, dat uitzicht biedt over de historische binnenstad van Évora.
Op de benedenverdieping kom je eerst in de kapittelzaal. De muren van deze zaal zijn gedecoreerd met prachtige 18e-eeuwse blauw-witte keramische tegeltableaus, de azulejos. Deze tegels zijn typerend voor de Portugese architectuur en versierden vaak kerken en paleizen. De tegeltableaus in de kapittelzaal tonen de 14 scènes uit de kruisweg van Jezus.
Centraal in de ruimte voor de beenderenkapel staat een model op ware grootte van een altaar, dat was ontworpen voor de kathedraal van Évora. De uiteindelijke vormgeving van het altaar is er overigens volkomen anders uit komen te zien.
Na de kapittelzaal is er nog een voorportaal en dan sta ik voor de ingang van de beenderenkapel.

ingang van het klooster

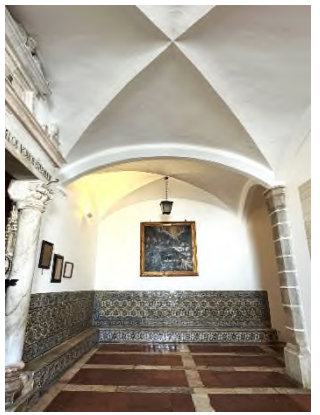
kapittelzaal

model van altaar

azulejos-tableau met kruisweg

voorportaal

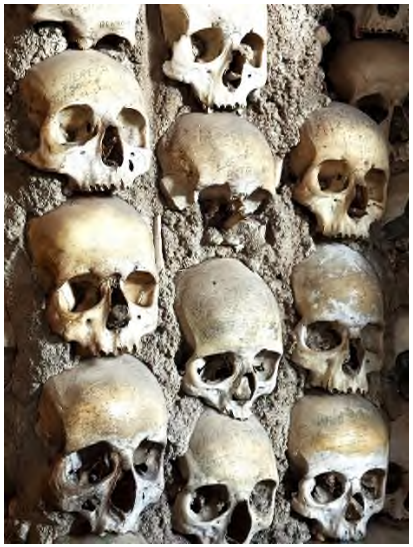
CAPELA DOS OSSOS - BEENDERENKAPEL

Voor je de beenderenkapel binnengaat wordt je allereerst geconfronteerd met de tekst boven de ingangspoort *'Nós ossos que aqui estamos, pelos vossos esperamos',* wat zich laat vertalen als *'Onze botten die hier zijn wachten op die van jullie'*. Daarmee is de toon gezet, want het is een confrontatie met het doel van deze kapel, namelijk een herinnering aan onze sterfelijkheid. Je komt de tekst ook vaak heel kort samengevat tegen als *Hodie mihi cras tibi = Heden ik morgen jij*.

Het waren drie franciscaner monniken, die in de 16e eeuw het initiatief namen tot de inrichting van deze kapel. Het overbrengen van de beenderen van ca. 5000 monniken en parochianen van Évora diende twee doelen. Op de eerste plaats een spiritueel doel als een protest tegen de materiële weelderigheid en rijkdom, waarin het klooster tot een 'Gouden Klooster' was geworden. Dat paste totaal niet in de leefregels van armoede en nederigheid van de Franciscaanse orde. Als een krachtig statement maakten ze deze kapel zo tot een plek voor meditatie over de vergankelijkheid en het besef dat de dood als 'gelijkmaker' iedereen treft. Op de tweede plaats was het een praktisch doel. Er waren vijf overvolle kloosterbegraafplaatsen in de stad, waar ruimte werd geschapen door de botten ervan over te brengen naar deze kapel en de ruimte met botten te vullen in een kunstzinnig arrangement.

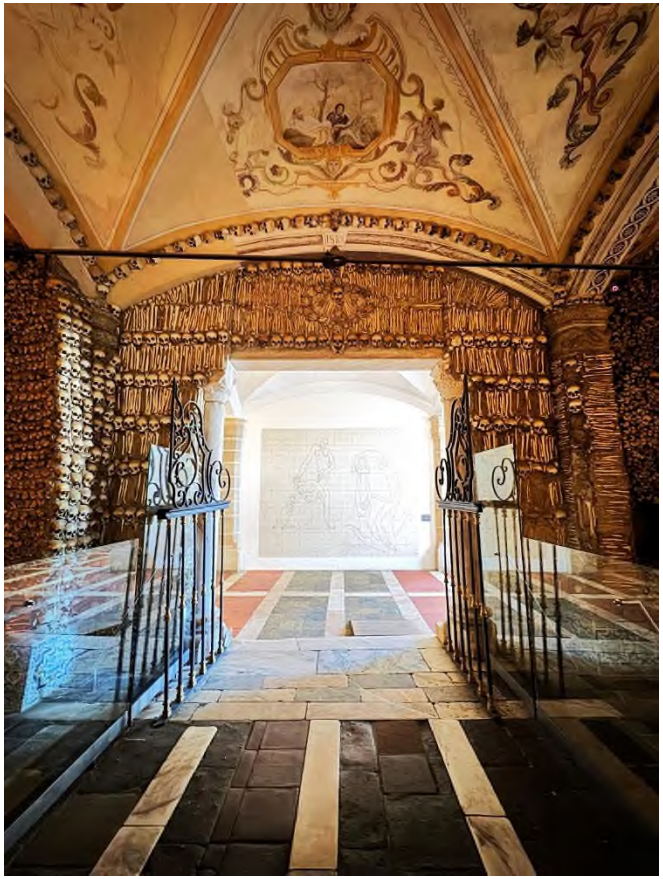

De kapel bestaat uit drie parallelle beuken met een totale lengte van 18 meter en een breedte van 11 meter. Het gewelfde plafond wordt ondersteund door acht centrale zuilen. Aan de linkerzijde bevinden zich drie kleine openingen die zorgen voor een beperkte lichtinval. De wanden en de acht pilaren zijn volledig bekleed met beenderen en schedels, die zijn gerangschikt in geometrische patronen.
De gewelven zijn gemaakt van witgepleisterde baksteen en zijn versierd met fresco's met vanitassymbolen en religieuze spreuken, zoals *'Melior est dies mortis die nativitatis'* (De sterfdag is beter dan de geboortedag).

Als je je omdraait bij de ingang van de kapel, kijk je terug in het voorportaal, waar een modern tegelplateau is aangebracht van de beroemde Portugese architect Álvaro Siza Vieira. Daarop staan twee schetsmatige tekeningen, die kerststallen moeten voorstellen.
Aan het uiteinde van de kapel bevindt zich een klein altaar met een crucifix als een herinnering aan de weg om de dood te overwinnen volgens de christelijke leer. Bij het altaar staat een kleine witte sarcofaagalt. Hierin zouden de beenderen rusten van de drie Franciscaanse monniken die de kapel hebben gesticht.

vanuit de kapel zicht op het voorportaal met modern tegelplateau

altaar aan het uiteinde van de kapel met rechts de sarcofaag

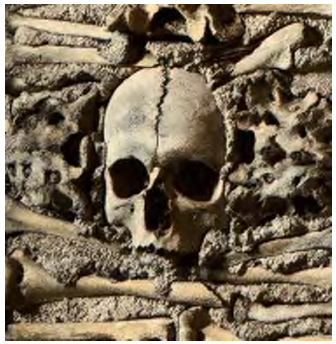
Een specifiek onderdeel in de kapel zijn de twee mummies van een volwassene en een kind, die sinds de 16e eeuw aan kettingen aan de muur waren opgehangen, maar die zich nu in twee glazen kisten bevinden.
Wie zijn het? Volgens een duister volksverhaal had de zoon zijn moeder mishandeld met behulp van zijn vader. Op haar sterfbed had de moeder hen vervloekt, waardoor ze niet in gewijde aarde konden worden begraven. Een ander verhaal beweert dat de man een overspelige echtgenoot was en het kind zijn onwettige zoon, beiden eveneens vervloekt door de bedrogen echtgenote.
In werkelijkheid gaat het om twee vrouwelijke inwoners van Évora, die op natuurlijke wijze zijn gemummificeerd en nu in glazen kisten liggen om ze beter te conserveren.

CEMITÉRIO DE NOSSA SENHORA DOS REMÉDIOS - BEGRAAFPLAATS VAN ONZE LIEVE VROUW VAN ALTIJDDURENDE BIJSTAND

Na de knekelkapel bezoek ik ook nog de begraafplaats van Évora om het funeraire plaatje compleet te maken. De gemeentelijke begraafplaats van Évora, bekend als de Cemitério de Nossa Senhora dos Remédios (Begraafplaats van Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand), is een indrukwekkende dodenstad. Dat was de Beenderenkapel ook. Allebei zijn gewijd aan de de dood, het verleden en de geschiedenis van de lokale samenleving, maar er zijn verschillen. In de Capela dos Ossos is het druk met veel toeristen, op het Cemitério is het rustig, in de kapel rusten de stoffelijke resten van eeuwen geleden en ze zijn gewoon te kijk, terwijl op de begraafplaats de stoffelijke resten komen uit de 19e t/m de 21e eeuw en zijn opgeborgen in gebouwtjes.
De begraafplaats werd net buiten de stadsmuren gebouwd en in 1840 in gebruik genomen buiten de stadsmuren. Dit gebeurde nadat religieuze ordes

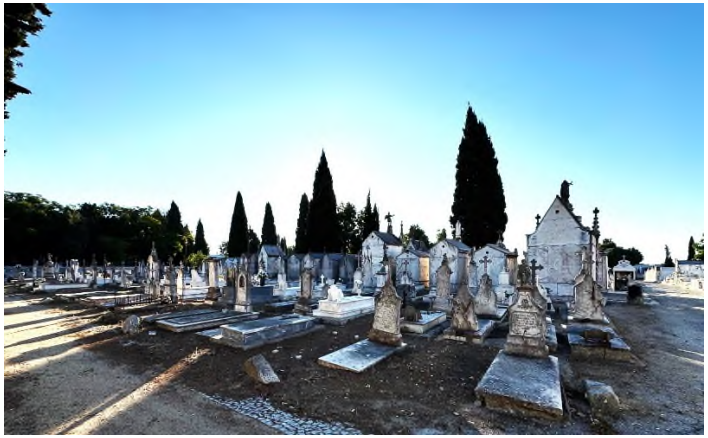

werden opgeheven (in 1834 na de Portugese Burgeroorlog) en de overheid de grond van het voormalige klooster, Convento de Nossa Senhora dos Remédios, aan de gemeente overdroeg voor de aanleg van een gemeentelijke begraafplaats. In het voormalige klooster is nu de *Núcleo Interpretativo do Megalitismo* gevestigd, waar je meer kunt leren over de prehistorische megalieten in de regio.
Het marmeren portaal dateert uit de Renaissance en is het werk van de Franse beeldhouwer Nicolás Chanterene. Het komt uit de verwoeste kerk van het verdwenen klooster van São Domingos de Évora. In het oudste deel van de begraafplaats zijn pantheons en tombes uit de tweede helft van de 19e eeuw bewaard gebleven. Hier kun je wandelen en alle graftekens en monumenten bewonderen. Er zijn veel familiegraven en indrukwekkende 'huizen' ter ere van de doden.

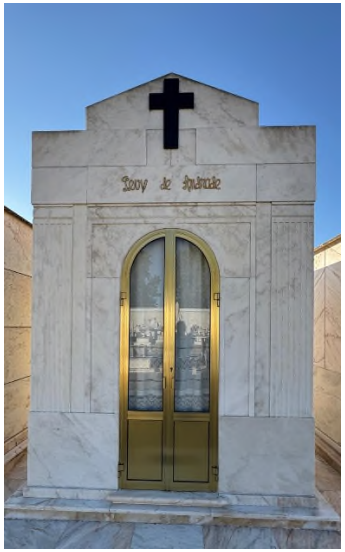

Zoals in de meeste Zuid-Europese landen is ook in Portugal de dood wit. Het terrein wordt gekenmerkt door een overvloed aan witgekalkte muren, witte marmeren grafmonumenten en statige groene cipressen die mooi afsteken tegen de blauwe lucht. De begraafplaats staat vol met monumentale familiegraven, tombes, grafkapellen en mausolea, die vaak lijken op kleine huisjes. Want na de dood ga je verhuizen en beduidend kleiner wonen. Je betrekt een van die huisjes, de huisjes rijgen zich aaneen tot straatjes en de straatjes vormen uiteindelijk een stad, een dodenstad.
De 'huisjes' zijn voorzien van ramen, waardoor je naar binnen kunt kijken naar het meubilair, dat bestaat uit een of meerdere kisten, waar de bewoners zich in hebben teruggetrokken. De kisten zijn bedekt met weelderige kleden of spreien, tot de inrichting behoren allerlei geschenken van de achterblijvers: vaasjes met kunstige bloemstukken, fotolijstjes met foto's van de overledene, verwelkte bloemkransen, knuffels en beeldjes van engelen. Voor veel ramen hangen gordijntjes, maar er zijn ook veel kapotte, rafelige en in flarden gescheurde gordijntjes en hetzelfde geldt voor het half vergane 'bedegoed' op de kisten. Ondanks de veel voorkomende tekst *com amor e eterna saudade …* op het graf, waarmee nabestaanden aangeven dat ze de overledene nooit zullen vergeten en dat de liefde eeuwig blijft, blijkt de eeuwigheid toch vaak van korte duur.

JAZIGO DE
JOAQUIM MAGRO
MULHER E FILHOS

JAZIGO DE
LUISA INÊS RAMOS
E MARIDO

JAZIGO FAMILIAR
DE
AGOSTINHO VIEIRA

© Eva